

azokat a tendenciákat, amelyek révén megszületik az új európai civilizáció, a Nyugat. A 15. század nem a középkor vége, inkább csak a „történelem egy fontos megállója”. Le Goff úgy véli, hogy „a 15. század végén fölsejlik előttünk Európa megalkotásának esélye”. Nem a középkor végén jelentkező veszélyek, hanem a középkorban elért eredmények érdemelnek nagyobb figyelmet.

A kötetet két térkép, időrendi táblázatok és tematikus bibliográfiai válogatás egészíti ki, elsősorban az elmúlt 20-30 évből, főleg francia, kisebb részben angol és német nyelven.

CSEKE HENRIETTA

(Fordította Sujtó László, Atlantisz Kiadó, Budapest, 2008, 334 oldal, 3595 Ft)

JEAN-PIERRE CHANGEUX:
Az igazságkereső ember

A neurobiológia elismert szakembere, Jean-Pierre Changeux e könyvében hivatásától viszonylag távol eső területre tesz kirándulást; az emberi agy működéséről szóló legújabb kutatásoktól és hipotézisektől rugaszkodik el, de következtetései messzebbre mutatnak. Changeux nem titkolt célja ugyanis az, hogy tudományos, vagyis iga-

zolható választ keressen olyan örökzöld filozófiai kérdésekre, mint hogy mi az igazság és mi a tudat. Kérdéses persze, hogy sikerrel járhat-e egyáltalán egy ilyen nagyszabású vállalkozás, hiszen már számtalan próbálkozás született e témakörben és egyetlen válasz sem bizonyult véglegesnek, elsősorban azért, mert e kérdések végérvényes megválaszolására a legkülönbébb gondolkodói kasztok formálnak mind a mai napig kizárólagos jogot.

A kötet első kétharmadában zavaros szakmai „mélyvízben” találja magát a laikus olvasó, hiszen az interdiszciplinaritás jegyében számtalan részterület csapatmunkában elért eredményeit és elképzeléseit taglalja az agy felépítésére és fejlődésére vonatkozó vizsgálódásban, kezdve a nyelvészettől egészen a molekuláris genetikáig. A magyarázó ábrákkal és szemléletes példákkal illusztrált szöveg bevezet minket a szerző kutatásaiból kirajzolódó világértelmezésbe, amely szerint az emberi tudat az idegsejteket egymással összekapcsoló szinaptikus hálózatok összessége és az evolúciós fejlődés gyümölcse. Az agy emberivé válása és az elmúlt pár ezer évben történt „csúcsra járatása” szerinte egyértelműen magyarázható a legtágabb időmetszet tekintve a génállomány próbaszerencse alapon történő szelekciójával, amely az adott egyedek szintjén meglévő „kognitív játékok” és

tapasztalások révén maga is egyfajta szelekcióra épül.

Minderre a kötet utolsó harmadában kifejtett „kulturális evolúció” elmélete rakódik, amely szerint az emberiség történelme elsősorban a tudományosság sikertörténete. Changeux szerint az emberi gondolkodásnak a prehistorikus időkől napjainkig végbemenő letisztulása, kritikussá válása arra mutat, hogy „a világ értelmezésében az objektivitás győzedelmeskedett”. Az igazság felé való törekvésünk is egy „genetikai borítékba” kódolt tartalomként nevezhető meg, hiszen a túlélést az biztosítja, ha a világról alkotott képünk a lehető legadekvátabb magával a valósággal. E szemszögből a vallási „hiedelmek” kora csakúgy, mint a felvilágosodásig tartó spekulatív metafizika korszaka csupán olyan szükségszerű állomás, amelyen túl kell lépni, mert sokkal inkább elfedi az igazságot, minthogy feltárná azt. Módszertanilag talán furcsa, hogy a szerző a vallások hittételei ellen „a legelemibb fizika” szabályaival érvel, de érthető, ha a szcientizmus redukcionista helyzetéből beszélő Changeux álláspontját magunk is egy szélesebb összefüggésben szemléljük. Érdekes látni például, hogy a szerző a tudománytörténet vonatkozó példáinak meglehetősen véletlenszerű ismertetése után miképpen

egyensúlyoz a jelenkor kutatóinak helyzetét tárgyaló fejezetekben a zsenik lélektana és a népszerű tudomány-szociológia határán. Véleménye szerint a csapatmunkát alkalmazó kutatók bármely kérdésben közelebb juthatnak az igazsághoz, mert önmagában véve mindenki hibázhat, még a zseni is, de kellő mértékű „szervezett szkepticizmussal” fordulva egy kutatási eredmény felé ki lehet küszöbölni a tévedéseket. Nem számol egy eredmény véglegességével sem, hiszen az „>igazság pompája« nem létezik a tudományban”, a folyamatosan változó technika ugyanis újabb és újabb szempontokat biztosít a korábbi „igazságok” felülvizsgálatához.

A kötet lezárásában amellet, hogy világszintű szakmai összefogást sürget a tudományetikai problémák demokratikus megvitatására, a „jó élet” alapját abban látja, hogy a lehető legszélesebb vitában kibontakozó sajátos eltéréseket értéként kell felfognunk, így tanúsítva toleranciát embertársaink iránt. Changeux összegző igényű munkáját mindezek fényében méltán nevezhetjük a humanista tudományosság védőbeszédének.

ZSOLNAI GYÖRGY

(Fordította Pléb Csaba, Gondolat Kiadó, Budapest, 2008, 328 oldal, 3450 Ft)

